

INHOUD

2 **Bijeenkomsten van deze zomer besproken**

3 **Grote voorzieningen voor grote hoeveelheden data**

3 **Historici.nl krijgt nieuwe, interactieve jas**

4 **Deze datasets zijn sinds kort beschikbaar**

5 **Gesprek met hoogleraar Sheila Anderson**

6 **Data delen in de derde wereld**

7 **Zorgatlas brengt zorgdata in kaart**

8 **Nieuw woordenboek Oudgrieks online**

8 **Ewoud Sanders wil privé-bibliotheken digitaliseren**

Scan deze QR-code met een smartphone om de website van E-data te bezoeken.
www.edata.nl

Jeugd vaak moeilijk te motiveren voor deelname aan onderzoek

'Groeï mee met de beleving van jongeren'

Onderzoek onder kinderen en jongeren is populair, maar uitdagend. Jongeren zijn vaak moeilijk te bereiken en te motiveren om mee te doen. Extra inspanning loont. *Marika de Bruijne*

Het Nederlandstalig Platform voor Survey-Onderzoek (NPSO) houdt jaarlijks een symposium waar onderzoeken speciaal gericht op kinderen en jongeren worden gepresenteerd. Vooral het bereiken van jongeren in de puberteit vormt een uitdaging voor onderzoekers.

Zo ook in het TRAILS-project (Tracking Adolescents' Individual Lives Survey) waarin jongeren vanaf 10 jaar gevolgd worden in hun ontwikkeling naar volwassenheid. De onderzoekers moesten meegroeien in de manieren van communicatie en beloningen. "Het is belangrijk om mee te gaan in de belevingswereld van de jongeren. Met simpele cadeaubonnen kun je jongeren tegenwoordig niet meer betrekken", vertelt Heleen Nienhuis van het TRAILS-project. Het project maakte daarom gebruik van loterijen, waarbij deelnemers bijvoorbeeld een smartphone of reischeque konden winnen.

Persoonlijk contact

Voor de communicatie met de jongeren werden niet alleen folders, maar ook video's, glossy magazines en een Facebookpagina ingezet. Echter: "Degenen die toch al mee doen 'liken' de Facebookpagina van het onderzoek, maar dergelijke

Deelnemers aan het TRAILS-project konden een smartphone of cheque winnen foto Creatista

extraatjes helpen niet om de echt moeilijk bereikbare jongeren te benaderen", is de ervaring van Nienhuis. "Uiteindelijk werkt het persoonlijk benaderen en gebruik van traditionele methoden zoals vele telefonische contactpogingen het best om de respons te verhogen. Het is dan ook nodig om veel tijd te besteden aan het persoonlijk benaderen van de jongeren."

Naast investeren in het contact met respondenten

kan ook de vragenlijst effect hebben op de respons. Bij CentERdata is onderzoek gedaan naar de motivatie van jongeren om mee te doen aan vragenlijstonderzoek. Daarbij gaven de jongeren aan dat ze het best gemotiveerd raken en blijven door voor hen interessante onderwerpen te behandelen, zoals vrijetijdsbesteding, persoonlijkheid, actualiteiten en muziek. "Maar

VERVOLG OP PAGINA 3

EU-wetgeving persoonsdata bedreiging voor onderzoek

Op handen zijnde Europese regelgeving omtrent de bescherming van persoonsgegevens kan het wetenschappelijk onderzoek schaden of zelfs onmogelijk maken. *Heiko Tjalsma en Rutger Nugteren*

KNAW, NWO en VSNU hebben gezamenlijk een brandbrief doen uitgaan waarin zij hun grote verontrusting uitspreken over de ontwerpwet van de Europese Unie met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens. Er ligt een voorstel van de Europese Commissie voor een nieuwe Dataprotectieverordening die in de plaats moet komen van de bestaande Europese Richtlijn waar de Nederlandse Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) op gebaseerd is. Het voorstel dateert al uit 2012,

maar recent is in de onderzoeks- en archiefwereld grote ongerustheid ontstaan over deze concept-Verordening, vooral over de daarop ingebrachte amendementen.

Recht op vergeten

Een belangrijk, en controversieel, uitgangspunt van de nieuwe wet is het 'recht om vergeten te worden': een EU-burger moet het recht hebben zijn of haar persoonsgegevens, waar dan ook opgeslagen, in te kunnen zien en desgewenst voorgoed te laten verwijderen. Hierbij is in eerste instantie vooral aan de (gevaar van) sociale media gedacht. Op het niet voldoen aan de strenge eisen komen hoge boetes te staan.

Voor onderzoek kleven hier echter grote praktische bezwaren aan, bijvoorbeeld omdat het niet altijd wenselijk of mogelijk is om deelnemers aan onderzoek volledig te informe-

ren. Daarnaast moeten persoonsgegevens bewaard blijven voor toekomstig onderzoek. In de huidige wet- en regelgeving is bewerking van persoonsdata zonder toestemming ('consent'), onder strikte voorwaarden, wél toegestaan voor onderzoeksdoeleinden. Dit laatste blijft in de door de Europese Commissie voorgestelde Verordening grotendeels ongewijzigd.

Grote beperkingen

Als problematisch en verontrustend worden nu vooral de amendementen op deze Verordening gezien, ingediend door de vaste LIBE-commissie van het Europees Parlement. Deze commissie neemt het 'recht op vergeten' bijna absoluut, met als gevolg veel grotere beperkingen op het gebruik van persoonsgegevens. Voor wetenschappelijk onderzoek zou dit alleen nog mogen met uit-

gesproken consent van de betrokkenen (proefpersonen, patiënten). Speciaal deze amendementen zullen, indien aangenomen, bepaalde vormen van wetenschappelijk onderzoek heel sterk reduceren of zelfs onmogelijk maken. Denk aan onderzoek met behulp van patiëntregistraties of sociaalwetenschappelijke surveys. Het bewaren en internationaal uitwisselen van persoonsgegevens zou sterk bemoeilijkt worden.

Onduidelijk is hoe de onderhandelingen over dit wetsontwerp tussen de Europese Commissie, de EU-landen en het Europees Parlement zullen aflopen. Wel lijkt het erop dat de complexiteit van de materie sterk onderschat is.

Het is daarom zeer de vraag of er een nieuwe Verordening vóór de Europese verkiezingen van mei 2014 zal zijn.

Presentatie en lancering ePistolarium

Ilja Nieuwland

Op 13 juni werd in de 17e-eeuwse St. Gertrudiskapel in Utrecht ter afronding van het NWO-project Circulation of Knowledge (CKCC) het ePistolarium gepresenteerd en gelanceerd (zie ook E-data & Research, juni 2013). Deze tool voor onderzoek naar 17e-eeuwse geleerdenbrieven werd ontwikkeld in een samenwerkingsverband van het Descartes Centre, Huygens ING, DANS, de UvA en de KB, met financiële steun van NWO en CLARIN. Het ePistolarium is een open-source online database die de gedigitaliseerde correspondenties van onder andere René Descartes, Constantijn en Christiaan Huygens en Hugo de Groot ontsluit en doorzoekbaar maakt.

De lezingen wierpen licht op de verschillende inhoudelijke en technische problemen die overwonnen moesten worden, met name vanwege de grote diversiteit van het opgenomen materiaal. Want hoe maak je brieven doorzoekbaar die zijn geschreven in verschillende talen in een periode waarin van standaardspelling nog geen sprake was? Na een moeizame start zijn de onderzoekers en ict'ers erin geslaagd om via het gebruik van metadata, *topical modeling* en *random indexing* de doorzoekbaarheid van de database sterk te verbeteren. Toekomstige uitbreiding van het in het ePistolarium opgenomen corpus zal de functionaliteit van de tool en het gewicht van de onderzoeksresultaten sterk verbeteren.

Gast spreker Howard Hotson ging in op verschillende vergelijkbare in-

novatieve projecten in de Digital Humanities. Afsluitend presenteerden medewerkers van het Huygens ING een tweetal casussen waarin de mogelijkheden van de tool werden geïllustreerd, maar ook de noodzaak van gedegen inhoudelijke kennis kon worden benadrukt.

ckcc.huygens.knaw.nl/epistolarium

Netwerken tijdens DH2013
foto Quinn Dombrowski

DH2013: tussen professionaliseren en pionieren

Douwe Zeldenrust

De Digital Humanities 2013-conferentie was deze zomer in Lincoln, Nebraska. De University of Nebraska heeft met de oprichting van het Center for Digital Research in the Humanities ingezet op Digital Humanities. Dit jaar heeft het, ondanks de afgelegen locatie, de belangrijkste conferentie in het vakgebied naar zich toe kunnen trekken. De conferentie wordt elk jaar groter: met twee dagen aan 'pre-conference workshops', maar liefst

zes parallelle tracks gedurende de overige dagen en honderden deelnemers was het een fors evenement. Uiteraard waren er veel deelnemers uit de V.S.

Vorig jaar was de conferentie in Hamburg en toen viel al op dat technologische vernieuwing inmiddels in bijna alle uithoeken van de Humanities is doorgedrongen. Deze trend heeft zich doorgezet en de deelnemers aan de Digital Humanities-conferentie zijn professioneler geworden. Daardoor is het introduceren van nieuwe technieken en het directe pionieren voor een gedeelte verdwenen. Een verfrissende uitzondering was een paper over *desktop fabrication*, dat onder andere ging over het gebruik van 3D-printers. Wellicht in minder gevallen bruikbaar dan de auteurs zouden willen, maar het enthousiasme waarmee ze de mogelijkheden van de nieuwe technieken lieten zien werkte inspirerend. Volgend jaar is de conferentie weer in Europa.

dh2013.unl.edu

dh2014.org

Bijspijkeren tijdens ICPSR Summer School

Jetske van der Schaaf

In juni en juli van dit jaar vond de 50^e editie van het ICPSR-zomerprogramma in kwantitatieve methoden en technieken plaats aan de University of Michigan. Sjors Overman en Sean de Hoon, twee Nederlandse promovendi, namen mede dankzij een subsidie van DANS deel aan het programma.

"Ik heb ontzettend veel kennis opgedaan op het gebied van Bayesiaanse statistiek; essentieel voor mijn promotieonderzoek", vertelt Sean, socioloog aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. "Het is een heel intensief programma, met topdocenten die de *state-of-the-art* onderwijzen, echt heel waardevol", vult Sjors, bestuurskundige aan de Radboud Universiteit Nijmegen, aan.

Het programma van twee keer 4 weken bevatte cursussen variërend van *data mining* tot speltheorie en werd bijgewoond door deelnemers uit alle windstreken, en dat was niet voor niets. "Het zou goed zijn als we in Nederland ook zo'n programma hadden", betoogt Sjors, "maar volgens mij is ICPSR uniek".

Een uitgebreid verslag van de deelnemers is beschikbaar via dans.knaw.nl.

Summer School aan University of Michigan
foto Kisha Hardwick

Nog steeds verward, maar nu op een hoger niveau

Gerben Zaagsma

Op 13 en 14 juni vond in het Institut für die Geschichte der deutschen Juden in Hamburg de conferentie

Jüdische Geschichte digital plaats. Ruim dertig deelnemers hielden zich gedurende twee dagen bezig met verschillende vragen rondom en voorwaarden voor digitale geschiedbeoefening.

Het congres had derhalve twee doelen. Het eerste was om de deelnemers kennis te laten maken met de mogelijkheden en uitdagingen van digitale geschiedbeoefening. Daarnaast werd er een overzicht geboden van bestaande digitaliseringsprojecten. Een belangrijke vraag daarbij was uiteraard welke specifieke problemen en mogelijkheden digitale geschiedbeoefening oplevert voor de joodse geschiedenis. Gaat het slechts om het toepassen van algemene Digital Humanities-thema's, of zijn er specifieke karakteristieken toe te kennen aan een digitale joodse geschiedenis?

Een dergelijke bestandsopname was nog niet eerder uitgevoerd en leidde tot een zinvolle uitwisseling van informatie en persoonlijke contacten. Het werd bovendien duidelijk dat er nog veel werk te verzetten is. Belangrijk is daarbij om de discussie rond digitalisering en nieuwe analysetechnieken in de joodse geschiedenis te blijven voeren met een blik op zowel het discours binnen de Digital Humanities als op ontwikkelingen binnen de internationale Jewish Studies.

Het congres werd gezien als eerste aanstoot tot het blijven behandelen van belangrijke vragen op dit gebied. Gezien de vele overgebleven open vragen leek het resumé van Andreas Brämer treffend: "We're still confused, but on a higher level".

hsokult.geschichte.hu-berlin.de/termine/id=22109

AGENDA

24 en 25 oktober 2013 • Koninklijke bibliotheek, Den Haag

UDC Seminar 'Classification & Visualization: Interfaces to Knowledge'

Het seminar besteedt aandacht aan nieuwe inzichten op het gebied van het classificeren van documentaire informatie, datavisualisatie en haar toepassing in een netwerkomgeving. seminar.udcc.org/2013/

28 oktober - 1 november 2013 • Marseille Digital Heritage

Honderden onderzoekers, trainers, wetenschappers en beleidsbepalers zullen deelnemen aan deze conferentie, die hiermee de grootste in haar soort belooft te worden. De conferentie brengt betrokkenen samen die actief zijn op het gebied van het beschermen, documenteren en gebruiken van digitaal erfgoedobjecten. digitalheritage2013.org/

28 - 30 oktober 2013 • Rome EUDAT Conference

EUDAT, European DATA infrastructure, heeft

als doel een bijdrage te leveren aan een gemeenschappelijke data-infrastructuur voor verschillende onderzoeksgemeenschappen. eudat.eu/2nd-conference

4 - 6 november 2013 • Frascati (Italië) PV2013 - Ensuring Long-Term Preservation and Adding Value to Scientific and Technical Data

Deze conferentie richt zich op de ontwikkeling van archiefstandaarden op basis waarvan nieuwe diensten kunnen worden ontwikkeld. Men richt zich met name op aardobservatie, vandaar dat de conferentie wordt gehouden bij de European Space Agency (ESA). congrexprojects.com/2013-events/pv2013/welcome

7 november 2013 • Amsterdam

Optimizing discovery in the era of Big-Data
Het eerste jaarlijkse Netherlands eScience symposium. Het Netherlands eScience Center organiseert een symposium waarin voorbeelden van Nederlands data-intensief onderzoek en 'enhanced science' worden gepresenteerd. esciencecenter.nl/event-page/1st-annual-netherlands-esience-symposium/

6 - 8 november 2013 • Vilnius (Litouwen) ICT2013

'Create, Connect, Grow' is het thema van ICT2013 dat zich richt op Horizon 2020, het EU-frameworkprogramma voor onderzoek en innovatie voor de periode 2014-2020. Men verwacht meer dan 4000 deelnemers aan deze conferentie. ec.europa.eu/digital-agenda/en/ict-2013

11 november 2013 • Amsterdam

NCDD Jaarcongres
De Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid heeft als doel gemeenschappelijk een organisatorische en technische infrastructuur voor digitale archivering tot stand te brengen. Elk jaar organiseert zij een congres. ncdd.nl/

2 en 3 december 2013 • Rotterdam

DISH2013
DISH (Digital Strategies for Heritage) is de internationale tweejaarlijkse conferentie over strategieën voor digitale dienstverlening met erfgoed, georganiseerd door en voor professionals uit de erfgoedsector. DISH wordt georganiseerd door Europeana, Het Nieuwe Instituut en Stichting DEN. den.nl/agenda/bericht/3922

3 en 4 december 2013 • Parijs

EDDI-2013. European DDI Users conference
De DDI-standaard (Data Documentation Initiative) is belangrijk in de sociale wetenschappen, bijvoorbeeld voor het documenteren van onderzoeksgegevens. Elk jaar is er een conferentie gericht op (nieuwe) gebruikers. Dit jaar zal de conferentie in Parijs plaatsvinden. www.eddi-conferences.eu/ocs/index.php/eddi/eddi13

17 januari 2014 • Leiden

CLIN 24
De 24^e jaarlijkse bijeenkomst voor iedereen die zich bezighoudt met taal- en spraaktechnologie en haar toepassingen. Dit jaar georganiseerd door het INL en de TST-centrale. clin24.inl.nl/

5 en 6 februari 2014 • New Delhi (India) APA International Conference on Digital Preservation and Development of Trusted Digital Repositories

De Alliance for Permanent Access (APA) en het Indiase Center of Excellence for digital preservation organiseren een internationale conferentie waarin verschillende aspecten van digitale duurzaamheid centraal staan. ndpp.in/APA-DPDR-2014/

Drie voorstellen uit sociale en geesteswetenschappen in voorbereiding

Bouwen aan een grootse toekomst

Grote hoeveelheden data vragen om grootschalige onderzoeksfaciliteiten. Op de Nationale Roadmap voor Grootschalige Onderzoeksvoorzieningen staan projecten die werken aan zulke voorzieningen. *Erica Renckens*

“Zonder hoogwaardige voorzieningen is het onmogelijk om hoogwaardige onderzoeksresultaten te boeken”, aldus Anko Wiegel, coördinator van de Roadmap namens NWO. “De Roadmap is een middel om zorgvuldig afgewogen investeringen te doen voor de lange termijn.” In 2012 is de oorspronkelijke Roadmap uit 2008 herzien. De 29 projecten die momenteel op de Roadmap staan, mogen begin oktober een financieringsaanvraag indienen. Medio 2014 wordt bekendgemaakt welke aanvragen gehonoreerd worden.

Vier van de vijf projecten uit de sociale en geesteswetenschappen op de Roadmap dienen – al dan niet gezamenlijk – een voorstel in. “De Nederlandse bijdrage aan de European Social Survey (ESS) is al tot en met 2017 veiliggesteld, dus een nieuwe aanvraag is nu niet nodig”, legt Wieske Bressers, programmasecretaris van ESS Nederland uit. De ESS peilt elke twee jaar in meer dan dertig landen de mening van burgers op het gebied van sociale, culturele en politieke kwesties, en is daarmee een belangrijke bron voor onderzoekers en politici.

tinyurl.com/nworoadmap

Illustratie Kien

Vernieuwd Historici.nl wordt interactief

Online gemeenschap voor Nederlandse historici

Via Historici.nl hebben geschiedkundigen toegang tot online bronnen. Binnenkort wordt de site interactief: gebruikers kunnen online samenwerken. *Ijla Nieuwland*

Aan ambitie ontbreekt het Historici.nl 2.0 niet: doel is het opzetten van de eerste online community van Nederlandse historici. Ontwikkelaars en redactie werken momenteel aan een ingrijpende vernieuwing van het bestaande Historici.nl, een samenwerkingsverband van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG) en het Huygens ING. In januari 2014 gaat de vernieuwde site online.

One stop shop

Via de huidige site hebben historici toegang tot online bronnen, een agenda en een stroom nieuws- en opiniestukken. “De site blijft een one stop shop voor Nederlandse historici met een enorme hoeveelheid digitale bronnen. Die positie willen we zelfs uitbreiden”, aldus Ger-

ben Zaagsma, historicus en ontwikkelaar van Historici.nl 2.0. “Maar daarbij komt nu ook een online platform waarbinnen Nederlandse historici kunnen samenwerken: groepen opzetten, discussiëren, wiki's bijhouden en meetings organiseren. Het wordt ook mogelijk om interactief te zijn met de statische content op de site, door bijvoorbeeld bronnen te betrekken bij discussies.”

Zoals gezegd zijn de plannen ambitieus. “Liefst willen we de online interactie combineren met het inhoudelijke niveau en aanbod van een website als het Duitse H-Soz-und-Kult, waar een professionele redactie achter zit. Die site heeft inmiddels een vooraanstaande plaats in het Duitse historische landschap verworven. Voordat we inhoudelijk op dat niveau zitten, moet er nog wel wat gebeuren.”

Intuïtief en nuttig

Zelf behoort Zaagsma als gepromoveerd historicus ook tot de beoogde doelgroep van de nieuwe site. “Ik heb zelf wel een idee welk

aanbod ik op zo'n site zou willen zien”, vertelt hij. “Maar ik kan vanwege mijn technische rol als ontwikkelaar niet meer onafhankelijk als historicus naar die website kijken. De gebruikerstest zal moeten uitwijzen of de logica die wij erin hebben gestopt voor andere gebruikers intuïtief en nuttig is. Intern heeft een soortgelijke proef al tot de nodige wijzigingen geleid.”

“De uitdaging is nu om met beperkte middelen een heel ambitieus project te realiseren. De volgende uitdaging wordt het in de markt zetten van de site, het ervoor zorgen dat al die functionaliteiten ook echt worden gebruikt.” In de komende maanden wordt daarom een testpanel losgelaten op de site dat eveneens zal worden ingezet bij de marketing. “Word of mouth speelt tenslotte een belangrijke rol binnen onderzoeksgemeenschappen. Maar de redactie mikt ook nadrukkelijk op de volgende generatie historici: studenten die al gewend zijn digitale media te gebruiken.”

historici.nl

VERVOLG VAN PAGINA 1

Jongeren

soms is een onderwerp dat jongeren oninteressant vinden niet te vermijden”, vertelt Suzan Elshout, onderzoeker bij CentERdata. “Een opkomende trend bij 'saaiere' vragen is om ze leuker te maken door *gamificatie*, dus spelelementen en designtechnieken toe te passen.” Niet elke vragenlijst hoeft omgetoverd te worden tot een spelletje, ook door visuele hulpmiddelen of aansprekende vraagstelling kunnen de vragen aantrekkelijker worden gemaakt. “De effecten van dergelijke nieuwe elementen in vragenlijsten moeten echter nog worden onderzocht”, volgens Elshout.

Je hebt een bericht van Illi!

Zelfs zeer jonge kinderen die nog niet kunnen lezen, kunnen vragenlijsten invullen. In een Fins onderzoek gaven kinderen met behulp van afbeeldingen op een smartphone aan hoe ze zich op dat moment voelden. Om de deelname leuker te maken creëerden de onderzoekers een geel aapje genaamd Illi met bijbehorende liedjes, verhaaltjes en stickers. De kinderen waren niet weg te houden van hun smartphones.

jamk.fi/families24

SINDS KORT BESCHIKBAAR

Dit overzicht toont databestanden die recent beschikbaar zijn gekomen bij Centraal Bureau voor de Statistiek, CentERdata, Huygens ING en Data Archiving and Networked Services.

CBS

• **Uitbreiding historische CBS-collectie**

De website met historische CBS-publicaties, die eind 2012 werd gelanceerd, groeit gestaag. Onlangs zijn de eerste zogenaamde historische voorlopers geplaatst. Dit zijn publicaties uitgegeven door juridische voorgangers van het Centraal Bureau voor de Statistiek en daarmee de oudste statistieken van het Koninkrijk der Nederlanden. Het gaat om de volgende uitgaven:

- Aperçu sur la Hollande (1813)
- Bijdragen van het Statistisch Instituut (1885-1892)
- Jaarboekje Lobatto (1826-1848)
- Nationale Statistiek (1827)
- Opgave der bevolking van het Koninkrijk der Nederlanden - Eerste verzameling van staten (1815-1824)
- Tweede verzameling van staten (1829)
- Derde verzameling van staten (1843)
- Staatkundig & Staathuishoudkundig Jaarboekje (1849-1884)
- Statistische bescheiden voor het Koninkrijk der Nederlanden: Loting voor de Nationale Militie (1836-1867)
- Statistisch Jaarboek voor het Koninkrijk der Nederlanden (1851-1868)

cbs.nl/historisch

Bebouwing en bevolking van de Nederlandse provincies in 1850 credits CBS

• **Ook sinds kort beschikbaar:**

- Personen die staan ingeschreven bij het Centrum voor Werk en Inkomen (2012)
- Diploma's in het Hoger Onderwijs (2000 t/m 2010)
- Demografische achtergronden van personen in de GBA (2012)
- Personen die (ooit) een geregistreerde verbintenis met elkaar zijn aangegaan (2012)
- Gezondheidsenquête (2011)
- Internationale Handel in goederen (2009 t/m 2011)
- Financiën van niet-financiële ondernemingen (2011)
- Deelnemers in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs (2000 t/m 2011)
- Inschrijvingen in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs (2000 t/m 2011)
- Productiestatistiek Praktijken van zorgverleners (2005 t/m 2010)
- Recent arbeidsverleden van personen in Nederland (2009 en 2010)
- Woononderzoek Nederland (2012)
- Personen met een ww-uitkering (2012)

Deze en andere bestanden zijn beschikbaar via www.cbs.nl/microdata. Scan de QR-code en bezoek de site.

In het LISS-panel is o.a. gewicht en vetpercentage gemeten credits CentERdata

CentERdata

• **Gewicht en levensstijl. Peter Kooreman, januari 2011 t/m februari 2012**

Van januari 2011 tot en met februari 2012 is het onderzoek 'Weighing Project' afgenomen in het LISS-panel om ontwikkelingen in gewicht en levensstijl te meten. De data bevatten de antwoorden van de respondenten op vragen over hun leefwijze, zoals de frequentie van sporten en bezoek aan gezondheidsdiensten. Daarnaast zijn de gemeten gegevens (zoals gewicht, spiermassa en vetpercentage) van de panelleden opgeslagen. In de studie konden de panelleden zich wegen op een digitale weegschaal die de gemeten gegevens automatisch via internet doorstuurt naar het onderzoeksinstituut.

lissdata.nl/dataarchive

• **Ook sinds kort beschikbaar:**

Studies LISS-panel

- Coffé, H., oktober 2012, It's All about the Party: Gender, Party Characteristics, and Radical Right Voting
- Mulder, C. H.; Musterd, S.; Bertolini, L., april 2011, Mobility in social networks – Wave 3
- Aarts, C.W.A.M., oktober 2011, Immigrants in the Netherlands
- Hoff, S., juni 2012, Social Exclusion – SCP
- Werfhorst, H. van de; Burgoon, B.; Steijn, S., februari 2013, Perceptions of the determinants of economic success and demand for redistribution of income
- Vermeulen, F.; Soest, A. van, december 2012, Tilburg Consumer Outlook Monitor - 2012 december
- Ridder, J. den., februari/maart 2012, Privatization and corporatization
- Weel, B. ter; CPB Netherlands, mei 2012, Value and effectiveness of work tasks
- Houwen, K. van der., januari 2013, Safety Monitor
- Charness, G.; Offerman, T.; Villeval, M. C., november/december 2012, Testing Mechanisms for Identifying True Risk Preferences – additional questions
- Fernee, H.; Veldheer, V., april 2012, Personal Responsibility

Studies Immigrant panel

- Aydinli, A.; Vijver, F. van de., januari 2013, Helping Behavior
- Ham, C. van; Aarts, C.W.A.M., september 2012, Dutch Parliamentary Election Studies 2012
- Hoff, S., juni 2012, Social Exclusion – SCP

Deze en andere bestanden zijn beschikbaar via www.lissdata.nl/dataarchive. Scan de QR-code en bezoek de site.

Huygens ING

• **Nederlands slavennijverleden overzee**

In 2013 is het 150 jaar geleden dat Nederland in zijn West-Indische koloniën de slavernij afschafte. Met het project The Dutch in the Caribbean World, c. 1670-c. 1870 levert het Huygens ING een belangrijke bijdrage aan het onderzoek naar het slavennijverleden van Nederland overzee. Op de projectsite kan gezocht worden in twee bronnencollecties. De voornamelijk Engelstalige archiefgids bevat relevante bronnen met referenties naar archiefcollecties in binnen- en buitenland. Daarnaast is er een Engelstalige samenvatting van de voor de slavernij en de multiculturele verhoudingen belangrijke wet- en regelgeving, die zich alleen richt op de Antillen en Suriname. Het Huygens ING verwacht in het voorjaar van 2014 bovendien op de site een integrale digitale editie van de plakkaatboeken van Berbice, Essequibo en Demerary beschikbaar te stellen.

dutch-caribbean.huygens.knaw.nl/

Credits Koninklijk Instituut voor de Tropen

• **Ook sinds kort beschikbaar:**

- Boekhouder-Generaal Batavia, ontsluiting van de bronnen van het goederenverkeer van de VOC in de achttiende eeuw.

Deze en andere bestanden zijn beschikbaar via www.historici.nl. Scan de QR-code en bezoek de site.

DANS

• **Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)/Rijkswaterstaat (RWS) (2013-04-01), Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2012 - OVIN 2012**

Het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OVIN) is een continu dagelijks onderzoek naar het verplaatsingsgedrag van de Nederlanders. Aan de respondenten werd gevraagd om voor één bepaalde dag van het jaar bij te houden waar ze die dag naartoe gaan, met welk doel, met welk vervoermiddel en hoe lang het duurt om er te komen. Daarnaast werd gevraagd naar enkele algemene persoons- en huishoudenkenmerken. Op grond van dit onderzoek kan informatie worden verkregen over alle dagelijkse verplaatsingen door Nederlanders in Nederland. OVIN is een voortzetting van het Mobiliteitsonderzoek Nederland (MON) dat van 2004 t/m 2009 is uitgevoerd door Rijkswaterstaat.

• **Ook sinds kort beschikbaar:**

Geesteswetenschappen

- Kemman, MSc MJ (Erasmus University Rotterdam); Kleppe, dr M (Erasmus University Rotterdam); Scagliola, dr S (Erasmus University Rotterdam) (August 2012, 2012-08), Just Google It – Digital Research Practices of Humanities Scholars

- HuygensING-CKCC (2011-09-09), Project Circulation of Knowledge and learned practices in the 17th-century Dutch Republic. A web-based Humanities Collaboratory on Correspondences (Geleerdenbrieven)

Archeologie

- Theuws, Prof. dr. F.C.W.J. (University of Leiden Faculty of Archaeology); Haperen, MA M. van (University of Leiden Faculty of Archaeology) (2013-05-14), The Merovingian cemetery of Bergeijk-Fazantlaan

- Baardewijk, D.J. van (Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, Afdeling Archeologie) (2011), Bezuidenhoutseweg 98 gemeente Den Haag

- Claeyns, J. (ADC ArcheoProjecten) (2012-11), Hilvarenbeek Plan Gelderackers Proefsleuvenonderzoek

- Kort, J.W. de (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed); Groot, T. de (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed); Aarts, J. (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed); Os, B. van (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) (2012), Onderzoek naar de context van een laat-Romeinse muntschat in Sint Anthonis (Noord-Brabant)

Sociale Wetenschappen

- Kamperman, Dr A.M. (Erasmus MC) (2013-5-22, 2012-12-31), Victimization in Psychiatric Patients

- Ganzeboom, Prof.Dr. H.B.G. (VU University Amsterdam) (2012-12-31), International Social Survey Programme – ISSP-NL 2010-2011 Environment III and Health

- Bezema, drs J. (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties/Ministry of the Interior and Kingdom Relations) (2013-04-19), Bewoners Nieuwe Woningen 2013.

- Kastelein, J.P. (Nyenrode Business Universiteit) (2013-02-28), The influence of the physical workplace on knowledge sharing.

Taal en literatuur

- Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal (©), SVNT; Sijs, Prof Dr N van der (2013), Drie Uoyagien Gedaen na Groenlandt, Om te ondersoecken of men door de Naeuwte Hudsons soude konnen Seylen; om alsoo een Doorvaert na Oost-Indien te vinden (166X)

- Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal (©), SVNT; Sijs, Prof dr N van der (2013), Klaas Hoekstra: Dagverhaal van het verongelukken van het Galjoetschip Harlingen, in Straat-Davids (1828).

Deze en andere bestanden zijn beschikbaar via easy.dans.knaw.nl. Scan de QR-code en bezoek de site.

Foto Udo Ockema

Sheila Anderson, hoogleraar e-Research aan King's College London:

'We moeten de taal van de onderzoeker spreken'

Geesteswetenschappers zouden hun aantekeningen moeten delen als onderdeel van hun publicaties, aldus Sheila Anderson, hoogleraar e-Research aan King's College London.

Erica Renckens

"Als historicus wil je niet herhalen wat anderen al eerder hebben gedaan. Je wilt iets nieuws zeggen, al wil je natuurlijk wel de beweringen van anderen kunnen valideren." Sheila Anderson is als professor e-Research verbonden aan het Centre for e-Research van de faculteit Digital Humanities aan King's College in Londen. "Natuurwetenschappers voeren een experiment uit dat anderen vervolgens kunnen repliceren. De geesteswetenschappen werken echter niet op die manier."

Interpretatief

In haar keynote tijdens de KVAN-dagen (Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland) in juni in Amsterdam pleitte Anderson voor een digitale workflow voor geesteswetenschappers die werken met archiefdata. "In de exacte wetenschappen is hier al veel onderzoek naar gedaan, maar daar is zo'n model ook vrij *straight forward*", legt Anderson uit. "Je hebt links naar de data, naar de *workflow expressions* en uiteindelijk naar de publicaties, dus het is eigenlijk een soort verrijkte publicatie."

"Een model voor de geesteswetenschappen zou meer gebaseerd moeten zijn op tijd. Wetenschappers maken aantekeningen tijdens hun onderzoek; in wezen maken ze een geannoteerde bibliografie. Het onderzoek is verkennend en zelfs recursief: je hebt een set onderzoeksvragen, je gaat op zoek naar bronnen die je helpen deze te beantwoorden en je gaat verder met subtiel verfijnde onderzoeksvragen. Geesteswetenschappen zijn in wezen interpretatief. Het gaat erom dat je kunt verantwoorden wat je hebt gedaan, je moet kunnen verwijzen naar je bronnen. In traditionele publicaties gebeurt dat met citaten en voetnoten en dergelijke. Dat moeten we zien te verwerken in een digitale workflow."

Misleidend

Anderson is zich er terdege van bewust dat zo'n workflow alleen succesvol kan zijn als geesteswetenschappers bereid zijn ermee te werken. "We moeten een structuur vinden voor deze annotaties, anders wordt het wel erg moeilijk te realiseren. Maar aan de andere kant moeten we ook erkennen dat je mensen niet kunt dwingen met een bepaalde structuur te werken, tenzij ze wel móeten, omdat het bij hun werk hoort. Aan de ene kant moeten we

Sheila Anderson: "De aantekeningen die wetenschappers maken tijdens hun onderzoek zouden onderdeel moeten uitmaken van de publicatie" foto Bart van Vliet

dus op zoek naar technische oplossingen, naar een logisch model dat elke historicus kan begrijpen. We moeten de taal van de onderzoeker spreken. Maar aan de andere kant moeten we ook kijken naar culturele oplossingen. Dit wordt een alternatieve, verrijkte manier van citeren die je moet zien als een deel van je publicatie. Zoiets kost tijd."

"Er zijn wetenschappers die gebruik maken van digitale bronnen, maar in hun publicaties verwijzen naar de analoge bron. Dat is rampzalig, omdat het ten eerste lijkt alsof de digitale bronnen niet gebruikt worden en ten tweede is het gewoon misleidend. Gelukkig zijn er ook al enkele senior onderzoekers die zeggen 'we moeten bij-

houden wat we doen als we in het archief bezig zijn, in een digitale omgeving'."

Less digitally involved

Uiteraard zal niet elke onderzoeker erom staan

te springen al zijn persoonlijke aantekeningen openbaar te maken. "Dat is iets wat nooit zal veranderen, dus daar moeten we verschillende lagen in aanbrengen. Waar-

schijnlijk zal hij wel bereid zijn om zijn onderzoeksvragen te delen en de bronnen die hij in verschillende stadia van zijn onderzoek heeft gebruikt. En misschien wil hij ook wel een deel van zijn eigen aantekeningen delen." "Het bereiken van de *less digitally involved* onderzoekers is nog steeds wel een probleem. De primaire focus van onderzoekers ligt nu eenmaal bij hun onderzoek en het beantwoorden van hun onderzoeksvragen." Anderson is zelf betrokken bij verschillende grote projecten uit de Digital Humanities. Voor EHRI, de European Holocaust Research Infrastructure, leidt ze het onderzoek naar de gebruikersbehoefte en specifiek naar de manier van zoeken in archieven. "Hier hebben we de traditionele interviews met onderzoekers gedaan, maar dat heeft zo zijn beperkingen. De gebruiker weet niet altijd wat technisch mogelijk is. We hebben ook archiveren gesproken over hun ervaringen met het werken met onder-

Sheila Anderson

Sheila Anderson heeft Sociologie en Politieke Geschiedenis gestudeerd. In 1992 richtte ze de History Data Service op, die in 1998 is opgenomen in het UK Data Archive. In 2000 werd Anderson aan het King's College directeur van de Arts and Humanities Data Service (AHDS), vergelijkbaar met het Nederlandse DANS. In 2008 richtte ze het Centre for e-Research (CeRch) op.

"We moeten de normen en verwachtingen van een discipline begrijpen"

zoekers en wat volgens hen de struikelblokken zijn. Dat was erg interessant." Daarnaast participeert Anderson ook in CENDARI, een samenwerkingsverband die erop gericht is digitale archieven en bronnen voor onderzoek naar middeleeuwse en moderne geschiedenis te integreren. "Naast de traditionele interviews organiseren we daar ook participerende ontwerpessies. Daarin vragen we onderzoekers naar hun onderzoeksvragen. Het technische team komt vervolgens met voorstellen voor systemen die ze daarvoor zouden kunnen ontwerpen. Tijdens verschillende workshops worden deze ideeën vervolgens bijgeschaafd tot iets wat in de praktijk werkt."

"Je kunt het geheel opdelen in de verschillende stappen die onderzoekers zetten tijdens hun onderzoek, maar het gaat ook om het proces. We moeten de normen en verwachtingen begrijpen die binnen de discipline gelden, die maken dat iemand geloofwaardig is als een historicus. Dan beland ik weer op het gegeven dat we de taal moeten spreken die binnen dat domein iets betekent, de taal van de onderzoeker."

Nieuwe generatie

Anderson heeft goede hoop voor de toekomst. "In de sociale wetenschappen is het openstellen van data al veel normaler; ook in de geesteswetenschappen zal het waarschijnlijk geaccepteerd en zelfs de norm worden. Met name promovendi staan er al veel meer voor open. Zij delen hun data sowieso al met hun begeleider, met collega's van de afdeling, maar ook met andere promovendi. En zij vormen toch de nieuwe generatie. Maar ik zie ook senior onderzoekers die zich al bewezen hebben en die het zich kunnen veroorloven wat experimenteler te werk te gaan. Zulke veranderingen vinden soms subtiel plaats, soms plotseling, gestuurd door beleidsmakers en uitgevers, dus wie weet..."

kcl.ac.uk/cerch

INTERVIEW

De digitale kloof tussen de eerste en derde wereld is enorm. De World Wide Semantic Web-werkgroep wil daar met Linked Data-technieken verandering in brengen. René van Horik

Ontwikkelingslanden kennen een informele economie: arbeidsintensieve werkmethode, lage investeringsbehoeften en weinig mechanisatie. Straathandelaars, ambachtsslui en kleine boeren vormen het grootste deel van de beroepsbevolking. Een directe informatiestroom tussen deze groepen onderling kan het welvaartsniveau doen stijgen – in contrast met ontwikkelde landen, waar de Linked Data-informatiestroom *top-down* via overheidsportalen verloopt.

De werkgroep World Wide Semantic Web werkt aan projecten die het delen van data ook in de derde wereld mogelijk maken door gebruik te maken van bestaande Linked Data-benaderingen. Christophe Guéret (DANS) is een van de drie bestuursleden van de werkgroep en is betrokken bij verschillende projecten.

Rekening houden

De westerse benaderingen voor het delen van data zijn niet één op één over te nemen in de derde wereld. “We moeten de ideeën over data-deling ‘downscalen’ van grote gecentraliseerde systemen voor grote gebruikersgroepen naar kleinere gespecialiseerde gereedschappen die rekening houden met de specifieke realiteit en context van de gebruikers”, aldus Guéret. “Dit is het juiste moment om te handelen. Omdat de meeste Linked Data-technolo-

Boeren in Mali tonen de mobieltjes waarmee ze via het spraaksysteem Radio Marché de lokale marktprijzen opvragen foto's Bruno van Moerkerken

Welvaart derde wereld dankzij ‘datadelen’

gieën nog in ontwikkeling zijn, kan er nog invloed worden uitgeoefend.” Er is eigenlijk maar een klein aantal

FOCUS

De data moeten lokaal betekenis hebben

aanpassingen nodig om ook minder ontwikkelde gebieden te laten profiteren van de voordelen van het delen van gestructureerde data, informatie en kennis via een netwerk. De systemen moeten zich richten op een kleine lokale infrastructuur, gebruik maken van multimodale interfaces op de data en toegespitst zijn op data die dicht bij de burgers staan

dan de overheidsbronnen die wereldwijd openbaar gemaakt worden. “De data moeten lokaal betekenis hebben en moeten toegankelijk zijn in lokale talen en dialecten”, vertelt Guéret.

Lokale marktprijzen

Omdat veel boeren in ontwikkelingslanden beperkt geletterd zijn, maakt het project VOICES bijvoorbeeld gebruik van spraaksystemen. Lokale boeren kunnen bellen naar Radio Marché, een systeem dat lokale marktprijzen doorgeeft. “Het grootste deel van de wereldbevolking heeft een mobiele telefoon”, aldus Guéret. “Dit is een voorbeeld van een systeem waar innovatieve, context-afhankelijke interfaces voor datatoegang worden gebruikt.”

Ook de opkomst van nieuwe, goedkope hardware met een laag ener-

gieverbruik, zoals de \$100-laptop (tegenwoordig XO-laptop) of de RaspberryPi, biedt mogelijkheden voor nieuwe ICT-diensten voor ontwikkelingslanden. “Met het Entity Registry System (ERS), bijvoorbeeld, kan iedereen Linked Data produceren en delen, ook zonder toegang tot het web en zonder het gebruik van krachtige servers.”

Meewerken

Bij het World Wide Semantic Web zijn ontwikkelaars uit verschillende landen en van verschillende instituten en organisaties aangesloten. “Het is een openbare groep, dus ik wil geïnteresseerden vooral oproepen contact met ons op te nemen en mee te werken aan onze projecten.”

worldwidesemanticweb.org/mvoices.eu/

2,5 miljoen Spinoza-premie voor Piek Vossen

Piek Vossen, hoogleraar Computatonele Lexicologie aan de Vrije Universiteit, heeft dit jaar de Spinozapremie ontvangen. De Spinozapremie van 2,5 miljoen euro is de hoogste onderscheiding in de Nederlandse wetenschap en wordt toegekend aan onderzoekers die tot de absolute wereldtop behoren.

Vossen combineert taalkunde en informatica om de context van taaluitingen te herkennen, zodat computers taal zo goed mogelijk kunnen begrijpen. Daarmee maakt hij *wordnets* – spinnenwebben van woorden

die met elkaar verbonden zijn op basis van hun betekenis. Deze maken het mogelijk om op een systematische manier betekenis en cultuur in taal te onderzoeken.

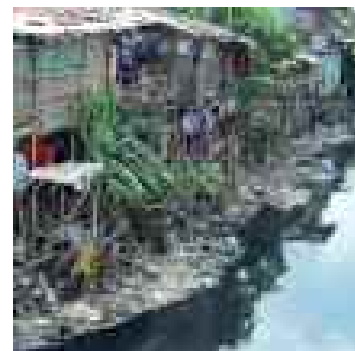
Daarnaast werkt Vossen aan een viertalige ‘geschiedenisrecorder’, een computerprogramma dat dagelijks financieel-economisch nieuws ‘leest’ en bijhoudt wat, wanneer, waar gebeurt en wie erbij betrokken is. Het programma maakt uit al deze nieuwssnippers één volledig verhaal en houdt verschillen in feiten en meningen van bronnen bij. Dat maakt systematische analyses mogelijk die laten zien welke trends er zijn, wat de verschillende visies zijn en wat de impact van de gebeurtenissen is. (VU Amsterdam)

vossen.info/

Website over wereldwijde ongelijkheid en groei

Erica Renckens

Op 21 juni werd aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) de Clio Infra-website gelanceerd. Via deze website hebben wetenschappers en andere geïnteresseerden toegang tot datasets uit de hele wereld met sociaaleconomische gegevens van de laatste vijf eeuwen, met name van de laatste tweehonderd jaar. Hiermee is het mogelijk onderzoek te doen naar wereldwijde economische groei en ongelijkheid. Met een speciale visualisatietool kunnen de globale

Wereldwijd is ongelijkheid een groot probleem foto Jonathan McIntosh

verschillen inzichtelijk gemaakt worden. De datasets, samengesteld door het IISG, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht en Universiteit van Tübingen, worden gearchieveerd door DANS. Het Clio Infra-project is gefinancierd door NWO. clio-infra.eu/

KORT

Luisteren én lezen: de sprekende kaart

Op de website van het Meertens Instituut zijn meer dan duizend uur aan geluidsopnames van dialectsprekers uit alle delen van Nederland als ‘sprekende kaart’ te beluisteren. Recent zijn daar ook, dankzij een subsidie van de KNAW, transcripties aan gekoppeld. In totaal gaat het om meer dan meer dan 12.000 scans. Met de combinatie van geluid en transcriptie kunnen wetenschappers grootschalig fonetisch onderzoek uitvoeren naar bijvoorbeeld variatie in klinkerkwaliteit en klinkerduur, en statistisch onderzoek naar woordfrequentie in het Nederlands. De scans zijn tevens opgenomen in de CLARIN-infrastructuur. (DZ) www.meertens.knaw.nl/soundbites

Aftrap voor CESSDA-ERIC gegeven

De Council of European Social Science Data Archives (CESSDA) bereidt zich voor op een officiële ERIC (European Research Infrastructure Consortium)-status. De tientallen jaren oude samenwerking tussen de Europese sociaal-wetenschappelijke dataarchieven krijgt daardoor een formeel juridisch karakter. Tot nu toe hebben dertien landen, waaronder Nederland, de consortiumovereenkomst ondertekend. Het centrale bureau van de CESSDA-ERIC zal in Bergen gevestigd worden. De komende maanden worden de laatste voorbereidingen getroffen om CESSDA-ERIC volledig operationeel te maken. (HT)

Instituutsaccount geeft toegang tot EASY

Inloggen in het elektronisch archiveringssysteem (EASY) van DANS kan sinds kort via SURF-federatie. De gebruiker hoeft dan niet meer zijn eigen EASY-wachtwoord en gebruikersnaam te onthouden; hij gebruikt die van de instelling waar hij werkt. Van alle bij SURFconext aangesloten instellingen hebben momenteel 21 instituten toestemming gegeven voor federatief inloggen in EASY. Bij de overige is de aanvraag nog in behandeling. (MW)

Data Seal of Approval voor LISS-data

De data van het LISS-panel van CentERdata heeft het internationale datakeurmerk, het Data Seal of Approval (DSA), ontvangen. Het DSA geeft aan dat de data veilig en duurzaam zijn opgeslagen, dat ze grondig zijn beoordeeld op juistheid en dat ze beschikbaar zijn voor analyses. Universiteiten, onderzoeksscholen en individuele wetenschappers kunnen onderzoeksvoorstellen indienen om kosteloos vragenlijsten af te nemen bij het LISS-panel. De data worden later beschikbaar voor alle academici. Het project wordt gesubsidieerd door NWO. (MdB) lissdata.nl/dataarchive

Steeds meer gegevens uit de Zorgatlas als open data beschikbaar

Zorg en gezondheid op de kaart

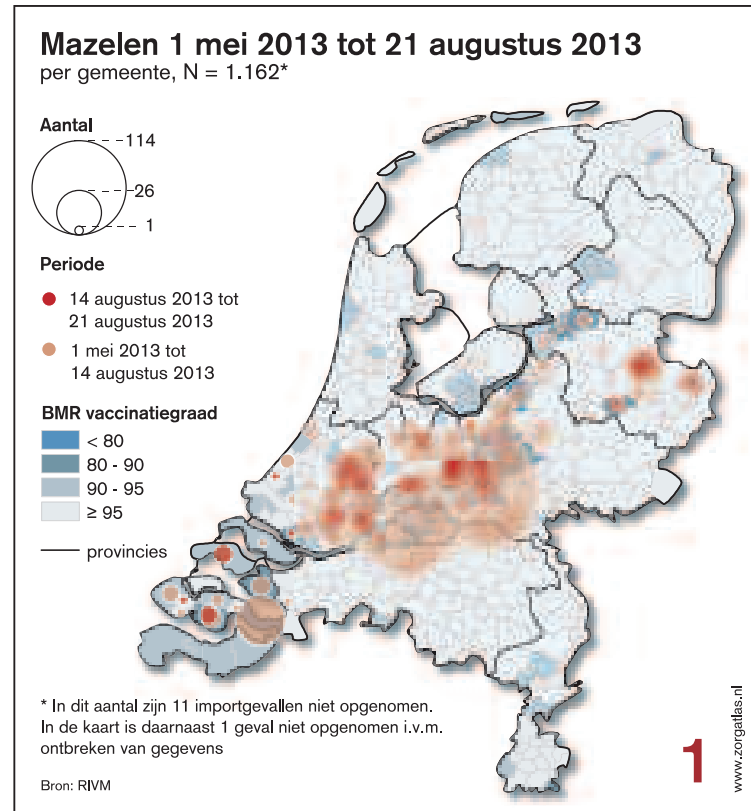
Data over zorg en gezondheid vormen een belangrijke bron van informatie voor beleidsmakers, onderzoekers, pers en publiek. De Zorgatlas brengt deze informatie in kaart.

Henriette Giesbers en Laurens Zwakhals

In de Zorgatlas – officieel de Nationale Atlas Volksgezondheid – publiceert het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) geografische informatie over zorg en gezondheid in Nederland. Onlangs is de mogelijkheid toegevoegd om dezelfde gegevens op drie verschillende geografische schaalniveaus (GGD-regio, gemeente en postcodegebied) te presenteren. Vooral voor regionale overheden is dit een belangrijke toevoeging. Steeds meer gegevens uit de Zorgatlas zijn tevens beschikbaar in tabelvorm, zodat iedereen er zijn eigen analyses mee kan doen. Zo zijn de locaties van ziekenhuizen, sterftecijfers en vaccinatiecijfers al beschikbaar als *open data*. Deze datasets zijn te downloaden via de downloadpagina van de Zorgatlas.

In één oogopslag

De informatie in de Atlas is zeer bruikbaar om in één oogopslag een beeld te schetsen. Verschillen tussen regio's kunnen bijvoorbeeld een indicatie zijn dat er verbeteringen mogelijk zijn. De regio met de beste score kan als ijkpunt dienen voor de andere regio's. Ook kunnen kaarten goed een bereikbaarheidssituatie weergeven, bijvoorbeeld van de reistijd vanaf de dichtstbijzijnde am-

Door verschillende kaarten te vergelijken is het mogelijk om snel verbanden te zien, zoals hier tussen de huidige mazelenepidemie, het vaccinatiepercentage en de vestigingen van het reformatorisch onderwijs.

balancestandplaats. Vooral bij acute zorg speelt dit een belangrijke rol.

Makkelijk vergelijken

Op de site van de Atlas is het ook mogelijk om kaarten met elkaar te vergelijken. Neem bijvoorbeeld de huidige mazelenepidemie (kaart 1). Als we deze kaart vergelijken met het vaccinatiepercentage voor bof, mazelen en rode hond in kaart 2, dan zien we hier een vergelijkbaar patroon. Gemeenten met een lage vaccinatiegraad vinden we vooral in de zogenaamde biblebelt, een gebied met een relatief grote vertegenwoordiging van bevindelijk gereformeerden (kaart 3). Deze groep is niet alleen geografisch, maar ook sociaal-demografisch geclusterd. Dat wil zeggen dat het sociale leven zich grotendeels binnen eenzelfde groep afspeelt.

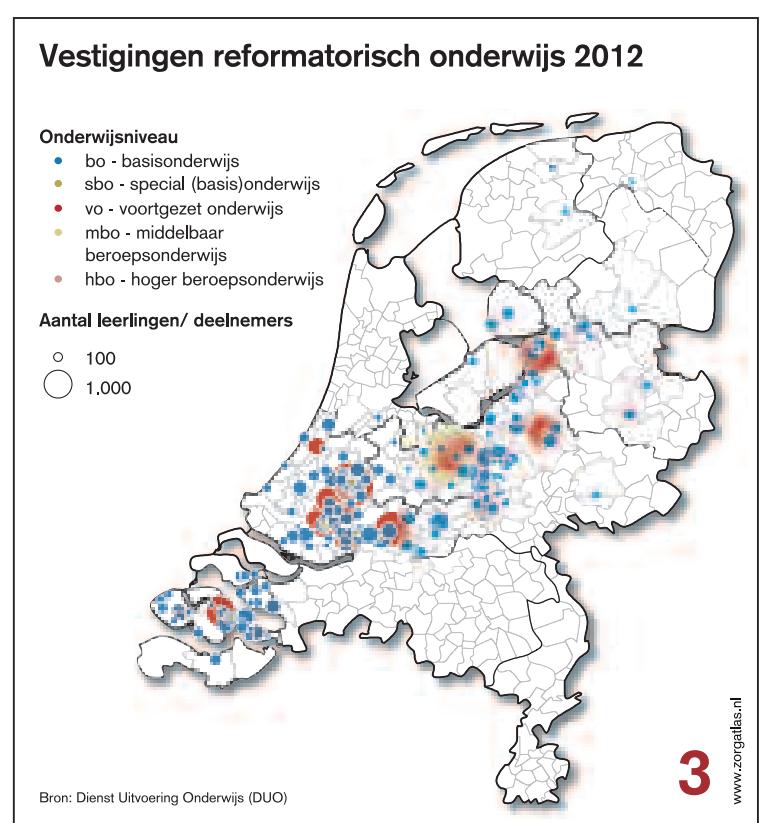
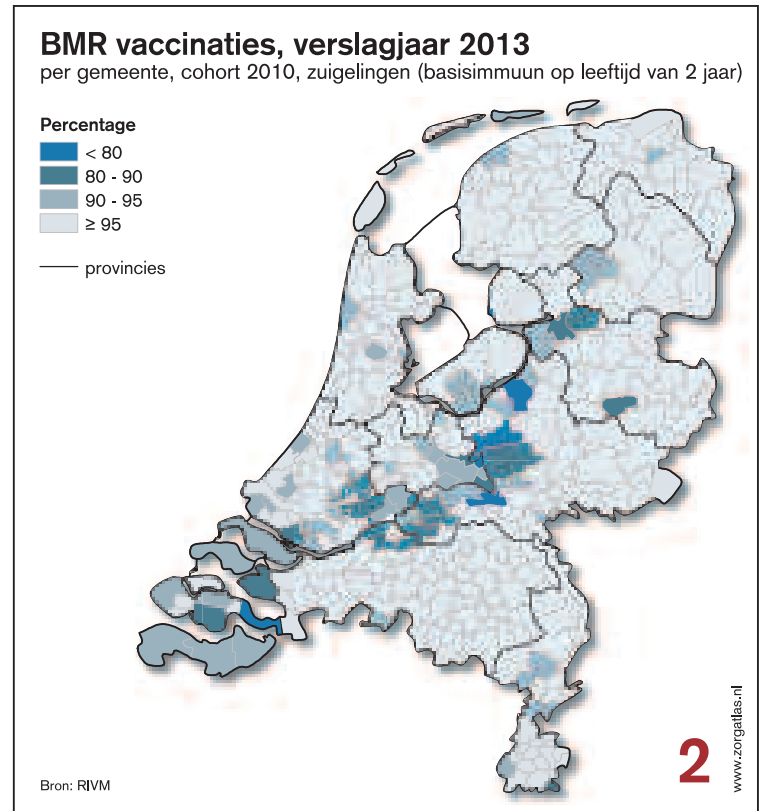
In de toekomst zal de vraag naar

zorg- en gezondheidsinformatie op een gedetailleerder geografisch schaalniveau toenemen nu de Rijksoverheid de verantwoordelijkheid voor het gezondheids- en zorgbeleid deels naar de gemeenten verschuift. De Zorgatlas voorziet in deze behoefte door meer informatie aan te bieden op gemeentelijk en binnengemeentelijk niveau.

Zoom tool

Naast de inhoud is ook de techniek achter de Zorgatlas aan constante verbeteringen onderhevig. Naast het beschikbaar stellen van de gegevens als *open data* wordt momenteel ook geëxperimenteerd met de *zoom tool* waarmee eenvoudig en snel informatie over een of meer onderwerpen op verschillende geografische niveaus in beeld gebracht kan worden.

@zorgatlas
zorgatlas.nl

Taalportaal bundelt grammaticale kennis

Het Nederlands behoort misschien niet tot de meest gesproken talen ter wereld, maar het is wel een van de best onderzochte talen. De grammaticale inzichten worden gebundeld in het Taalportaal. Erica Renckens

“Sinds de tijd van Van Ginneken, maar misschien ook al wel veel langer, spelen Nederlanders een belangrijke rol in de internationale taalkundige wereld”, vertelt Ton van der Wouden, coördinator van het Taalportaal en zelf taalkundige aan het Meertens Instituut. “En in de theorievorming is het Nederlands in ieder geval sinds het proefschrift

van Van Riemsdijk van 1978 prominent aanwezig.” Deze Tilburgse hoogleraar is als wetenschappelijk adviseur betrokken bij het Taalportaal.

Kruisverwijzingen

Het Taalportaal is een website waar alle bestaande kennis over de Nederlandse en Friese grammatica gebundeld wordt voor een internationaal wetenschappelijk publiek. Begin juli zijn de eerste gegevens online geplaatst; tot 1 januari 2016 zal de site aangevuld worden. In het Engels, want lang niet alle taalkundigen die in de data geïnteresseerd zijn, zijn de Nederlandse taal ook machtig.

Het project wordt gefinancierd door NWO en geleid door een consortium van het Meertens Instituut, de Universiteit Leiden, het Instituut voor Nederlandse Lexicologie en de Fryske Akademy.

“Wij zijn allemaal dwergen op de schouders van reuzen, dus we maken uitgebreid gebruik van wat er al bekend is, maar we schrijven ook heel veel nieuwe stukken voor het Taalportaal”, aldus Van der Wouden. In het Taalportaal worden de grammaticale deelgebieden – zinsbouw, woordvorming en klankleer – geïntegreerd en door middel van kruisverwijzingen met elkaar verbonden. Voor de zinsbouw wordt gebruik gemaakt van The syntax of Dutch

van Hans Broekhuis, zelf ook als auteur bij het Taalportaal betrokken. De informatie over woordvorming is afkomstig uit het eerste deel van de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS), The morphology of Dutch van Geert Booij en het Morfologisch Handboek van Wim de Haas en Mieke Trommelen. “Voor de Nederlandse klankleer is er geen recent standaardwerk beschikbaar en ook voor het Friese gedeelte moeten nog erg veel dingen uitgezocht worden als je probeert compleet te zijn.”

Alleen beschrijvend

Het Taalportaal is niet normatief, maar beschrijft alleen hoe de he-

dendaagse grammatica van het Nederlands eruit ziet. “De Taalunie heeft wel plannen voor een nieuwe versie van de e-ANS, die zowel beschrijvend als normatief is”, vertelt Van der Wouden. “Hopelijk en naar verwachting in samenwerking met het Taalportaal.”

In het Taalportaal is gebruik gemaakt van de CLARIN-standaarden, zodat in de toekomst ook andere corpora, zoals woordenboeken of data uit dialecten of verwante talen, gekoppeld kunnen worden. “De partners hebben toegezegd het Taalportaal ook na 2016 in de lucht te houden, maar hoe dat precies vorm gaat krijgen is nog onduidelijk.”

taalportaal.org/

Een modern woordenboek voor het Oudgrieks

Eén letter – pi – van het nieuwe woordenboek Oudgrieks-Nederlands staat alvast online. Het digitale woordenboek sluit aan bij de moderne standaarden.

Erica Renckens

Het was hoog tijd dat er een nieuw woordenboek verscheen. “De bestaande woordenboeken hebben geen digitale editie, maar bestaan alleen gedrukt”, aldus Michiel Cock, projectmanager en een van de eindredacteurs van het woordenboek dat aan de Universiteit Leiden wordt samengesteld. “Daarnaast is het Nederlands in die woordenboeken verouderd en voldoen ze niet meer aan de moderne standaarden voor een goed lemma.”

Frisser Nederlands

Het nieuwe woordenboek, dat waarschijnlijk in 2016 afgerond zal zijn, wordt grotendeels gefinancierd met de Spinoza-premie die de Leidse hoogleraar Griekse Taal- en Letterkunde Ineke Sluiter in 2010 ontving. Samen met Albert Rijksbaron (Universiteit van Amsterdam) is ze hoofdredacteur van het woordenboek.

Het nieuwe woordenboek is pri-

Bestaande woordenboeken Grieks-Nederlands voldoen niet meer aan de moderne maatstaven credits Musée du Louvre

mair bedoeld voor scholieren en studenten. “We hebben daarom een selectie gemaakt van Oudgriekse auteurs en werken die voor hen van belang zijn”, legt Cock uit. “We zetten bovendien studenten in voor het maken van vertalingen. Hun Nederlands is frisser dan dat van degenen die in de loop van de tijd gewend zijn geraakt aan het Nederlands in bestaande woordenboeken. Verder proberen we het de

gebruiker zo makkelijk mogelijk te maken: de lemma’s hebben een heldere opmaak, ze bevatten veel aanduidingen van gebruikswijze en zo min mogelijk op zichzelf staande verwijzingen naar Griekse teksten zonder een citaat uit die tekst.”

Migratie

Met behulp van een bijdrage van CLARIN-NL zijn de Word-documenten voor de letter pi omgezet

naar xml, zodat de inhoud nu online staat. De ‘migrator’ die hiervoor is ontwikkeld zal ook bij de volgende letters gebruikt worden. “Inmiddels zijn er meer letters af. De hoofdredactie is nu bezig met de letter sigma, die hierna gemigreerd wordt en aan de online editie toegevoegd wordt.”

Het woordenboek zal worden aangesloten op Logeion, een verzamelsite voor Latijnse en Griekse woordenboeken van de University of Chicago. “Het voordeel daarvan is dat een gebruiker meer informatie over een woord bij elkaar gebracht ziet”, aldus Cock. “Je ziet het lemma in meerdere woordenboeken onder elkaar; wat ons woordenboek niet biedt, kan een gebruiker dan mogelijk in een ander woordenboek vinden.” Daarnaast krijgt de gebruiker ook aanvullende informatie over een woord, zoals frequentie van voorkomen en collocatie, woorden die vaak in de buurt voorkomen. Momenteel zijn alleen woorden beginnend met pi opgenomen in het online woordenboek. De gebruiker kan ook zoeken met vervoegingen en verbuigingen, waarna hij naar het hoofwoord doorverwezen wordt.

woordenboekgrieks.nl/

COLUMN

Je privébibliotheek laten digitaliseren

Het kan aan de leeftijd liggen, wellicht in combinatie met de tijdgeest, maar ik kom steeds vaker verzamelaars, schrijvers en wetenschappers tegen die van hun bibliotheek af willen. Meestal gaat het om mannen, eind vijftig of begin zestig, met een flinke staat van dienst. Veel gepubliceerd, grote bibliotheek aangelegd, maar die willen ze nu kwijt.

“Ik wil kleiner gaan wonen”, vertelde een van hen mij onlangs, “maar ik heb een bibliotheek met 13.000 boeken. Met veel spul uit de 19de eeuw. Dat is tegenwoordig niks meer waard, dus wat zal ik ermee doen? Jij een idee?”

Ja, ik had een idee. En het verbaast me dat zo weinig boekenverzamelaars er zelf opkomen. Digitaliseer ze. Doe het zelf of laat het doen, maar zorg dat je verzameling in stand blijft zonder dat hij ruimte inneemt. Door dit te doen wordt je collectie meer waard dan ooit tevoren. Jij, de verzamelaar, weet beter dan wie ook hoeveel moeite en

tijd het heeft gekost – vaak decennia – om al die publicaties bij elkaar te brengen. In digitale vorm blijft je verzameling intact en is je collectie niet alleen voor jou maar voor veel meer onderzoekers toegankelijk, nu en later. Bovendien kun je al je boeken en tijdschriften digitaal natuurlijk veel beter en sneller doorzoeken, want daar bestaan diverse tools voor.

“Maar hoe dóe je dat dan?”, vroeg de man met 13.000 boeken en verhuiswensen. Hij keek een beetje geschrokken. Die schrik kwam mij bekend voor. Verzamelaars willen op een gegeven moment van hun boeken af, maar uit eerdere opruimrondes weten ze dat boeken aanwezig blijven in je hoofd. Je doet een boek weg maar het is de deur nog niet uit of je hebt het plotseling nodig.

“Je wilt ze écht kwijt, toch?”, vroeg ik. Daarna legde ik uit dat je boeken het snelst, goedkoopst en vaak ook het mooist kunt scannen als je de rug van een boek snijdt. Van een boek met 200 bladzijden kun je zo binnen tien

minuten een doorzoekbare pdf maken, desnoods met een Word-, html- of xml-bestand erbij. “Dat doe je natuurlijk niet met unieke of bijzondere exemplaren”, voegde ik er haastig aan toe. “Je kunt ze ook pagina voor pagina fotograferen of op de glasplaat scannen, maar dat is tijdrovend en dus duur. Bovendien levert dit vaak slechtere resultaten op.”

Op het vernietigen van boeken rust in onze cultuur een taboe. Je kunt ze naar een kringloopwinkel of desnoods naar het oud-papier brengen, maar een boek kapotsnijden om het goedkoop te kunnen digitaliseren – het gebeurt op grote schaal maar wij

sluiten er liever de ogen voor. Ik denk dat het hoog tijd wordt om hier minder moeilijk over te doen. Sterker, ik denk dat bijvoorbeeld de Koninklijke Bibliotheek (KB) het makkelijker zou moeten maken om dergelijke grote, interessante collecties in ontvangst te nemen. Je levert die 13.000 boeken in en een half jaar later krijg je 13.000 doorzoekbare digitale exemplaren terug, voor thuisgebruik. Je mag ze niet verhandelen en als er auteursrecht op de boeken rust mag de KB ze alleen op het interne netwerk ontsluiten, maar uiteindelijk komen ze voor iedereen op internet beschikbaar, met dank aan de verzamelaar / schenker. De scan- en selectiekosten zijn te overzien, inhoudelijk is de waarde groot, dus ik snap eigenlijk niet waarom dit niet allang op deze manier gebeurt.

Ewoud Sanders

Taalhistoricus en journalist. Sanders is vaste medewerker van onder meer NRC Handelsblad en Onze Taal.

foto Leo van Velzen

GELEZEN

Wallis JC, Rolando E, Borgman CL (2013) If We Share Data, Will Anyone Use Them? Data Sharing and Reuse in the Long Tail of Science and Technology. PLOS ONE 8(7): e67332. doi:10.1371/journal.pone.0067332

René van Horik

PLOS ONE is een van de grootste wetenschappelijke tijdschriften ter wereld, gemeten naar het aantal artikelen dat het jaarlijks publiceert. Het is een ‘Open Access peer-reviewed Scientific Journal’, dat het ‘publish first, judge later’-principe hanteert. De redactie controleert of het experiment en de data-analyse correct zijn uitgevoerd, maar laat de wetenschappelijk-inhoudelijke analyse over aan online debat en commentaren via de website plosone.org.

Het artikel van Wallis c.s. dat eind juli verscheen, past uitstekend bij de geest van PLOS ONE en bevat de uitkomsten van een onderzoek naar praktijken van het delen en hergebruiken van onderzoeksgegevens. Doel van het onderzoek is om aan te geven hoe de infrastructuur voor langetermijngebruik en toegang tot onderzoeksgegevens eruit dient te zien.

Het artikel beschrijft hoe een multidisciplinaire onderzoeksgroep omgaat met het delen en hergebruiken van onderzoeksdata gedurende een periode van tien jaar (2002-2012). De belangrijkste onderzoeksvraag is wat onderzoekers motiveert om data te delen en in hoeverre datasets met onderzoekers buiten de onderzoeksgroep worden uitgewisseld.

De uitkomsten van het onderzoek sluiten aan bij gelijksoortige studies in andere domeinen. Het komt het erop neer dat onderzoekers het belang van data delen en data bewaren inzien, maar dat in de praktijk het netwerk van persoonlijke contacten en ‘uitrui’ van data en informatie van belang is. Het krijgen van ‘credits’ en het als eerste kunnen publiceren van uitkomsten van onderzoek op basis van de data zijn de belangrijkste voorwaarden voor het beschikbaar stellen van eigen data.

plosone.org

KORT

DANS en CentERdata gaan samenwerken

In september hebben DANS en CentERdata een intentieverklaring ondertekend voor toekomstige samenwerking. DANS en CentERdata vullen elkaar aan op het gebied van datamanagement voor surveydata. CentERdata heeft met name expertise op het gebied van dataverzameling, documentatie en disseminatie van surveydata, DANS heeft juist veel ervaring en kennis op het gebied van duurzame archivering voor de lange termijn. Door samen te werken, kunnen beide organisaties profiteren van elkaars expertise. (Marion Wittenberg)